

‘THE BATTLE OF MEIJEL’. MEIJEL IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Deze enorme puinhoop resteerde van de 'kathedraal van de Peel'.

“Een eenzame vrouw komt op een draffe vanaf de kerk. Even gevraagd: ‘Wat is er gaande?’. ‘Moffen laten de kerktoeren springen, binnen tien minuten’. Vlug enkele ramen opengezet. Dan kelder in. Bidden! In spanning zitten we stil. Dan ...boem! Een geweldige luchtdruk. Een blauwachtige flits. Stof. Gerinkel van glas door het huis. Stil. Zou het waar zijn?” (uit oorlogsdagboek A. Cromptoets, 25 sept. 1944)

Ja, het was waar. De kathedraal van de Peel, de trots van Meijel, werd door de Duitsers op 25 september 1944 opgeblazen, om 8.37 uur 's morgens precies. De dynamietlading sloeg de grote toren finaal weg en ook de kruisgewelven en complete bovenbouw van schip, priesterkoor en dwarschip werden weggeblazen. De brokstukken kwamen terecht tot op wel honderd meter afstand. De stofwolk was enorm. Een werkelijk gigantische ruïne resteerde van een kerk die veertig jaar daarvoor was gebouwd en die op dat moment inwendig nog steeds niet helemaal af was...

Na enkele minuten stilte, kwamen de eerste Meijelsen uit hun schuilkelders tevoorschijn. De mannen waren woedend, vrouwen en meisjes huilden bij de troosteloze aanblik. De veroorzakers van de explosie waren meteen na het verrichten van hun barbaarse daad schielijk vertrokken in oostelijke richting...

Rondom was het een enorme puinhoop. Diverse huizen in de directe omgeving werden verpletterd. Alleen het kleine Angelustorentje was als door een wonder op een wankel staketsel blijven hangen, hoog in het luchtledige en nog weken erna een geliefd doelwit van schutters van alle vechtende partijen.

Vrijwel iedere Meijelnaar van boven de 70 herinnert zich deze gebeurtenis nog als de dag van gisteren. Ondanks het feit dat de oorlog feitelijk al vier jaar aan de gang was, is het najaar van 1944 de periode die er pas echt is ingesleten in hun herinnering. 25 september 1944 is in Meijel hét moment van de Tweede Wereldoorlog geworden. Terug nu naar het begin van de oorlog.

10 mei 1940

Op 10 en 11 mei 1940 doorbreken de Duitsers de Peel-Raamstelling op een manier en met een gemak alsof die niet bestond. Twee jaar lang was het Nederlandse leger doende geweest met het aanleggen van verdedigingswerken. Bij Meijel – dat vanwege een hoek in de stelling kwetsbaar lag – was de stelling zelfs dubbel aangelegd. Maar de kazematten, versperringen, mijnenvelden en moerassen bleken in militair opzicht weinig te betekenen op 10 mei. In de Peel stonden nog kanonnen uit 1874, de beste wapens stonden rond de ‘vesting Holland’ opgesteld... Daardoor kon de stelling in korte tijd worden genomen en stonden de Duitsers al binnen een dag in Meijel. De bevolking was uit angst voor een veldslag geëvacueerd naar Asten en wachtte daar met spanning af wat er zou gebeuren. Om de Duitsers te stoppen waren de bruggen over de kanalen opgeblazen.

De inundatie bij de Noordervaart. De dijk is zojuist door gestoken door Dries Manders en – achteraan – Dotje Karis.

De Meijelse bevolking evacueert naar Asten op 10 mei 1940.

Twee jonge, zwaar bewapende, Duitse militairen gefotografeerd in de Molenstraat op 25 september 1944. Enkele uren later zouden ze niet meer leven.

De enige strijd die bij Meijel werd geleverd was een schietpartij bij de Heldense brug. Een Nederlandse militair verraste de Duitsers op enkele mitrailleurshits met als gevolg dat enkele Duitse verkenners terecht kwamen in het mijnenveld van de Snep en daar het leven lieten. Daarna nam ook hij snel de benen in de richting van de randstad. 's Middags waren de Duitsers al in Meijel om vervolgens in westelijke richting hun opmars te vervolgen. Na het vernietigende bombardement op Rotterdam, capituleerde Nederland op 14 mei. De oorlog was voorbij, Meijel was 'Duits'...

De Meijelse evacués keerden al binnen een paar dagen terug vanuit Asten naar hun huizen. Het leven hervatte zich. De boeren (ongeveer driekwart van de Meijelsen leefde van de landbouw) bleven hun akkers bewerken, de winkels bleven open evenals de scholen. Het dorpsbestuur bleef zo goed en kwaad als het kon de zaken regelen. De grote spil was burgemeester Sanders.

De Duitse bezetters gedroegen zich tot 1943 tamelijk correct, hoewel er vrij snel enkele vrijheidsbeperkende maatregelen werden ingevoerd. Honger is er in Meijel tijdens de oorlog nauwelijks geleden. De meeste verenigingen staakten wel hun activiteiten in de loop van de oorlog om niet onder Duitse curatele te worden gesteld. Ter verdediging van het grote Duitse vliegveld bij Venlo werd Meijel een centrum van de luchtafweer en werden daarvoor 'Wehrmachthuisjes' gebouwd op diverse plaatsen rondom de dorpskern.

Vanaf 1943 veranderde de sfeer; het werd nu allemaal wat minder 'leuk'. Door enkele pijnlijke nederlagen kregen de Duitsers in de gaten dat het wel eens verkeerd zou kunnen aflopen met hun Duizendjarig Rijk. Ze gingen werkers opeisen voor hun land (Arbeitseinsatz) met als gevolg dat nogal wat Meijelse mannen de Peel invluchtten of onderdoken. Degenen die wel werden opgepakt, wachtte het zware lot van werken in een vreemd land onder steeds nerveuzere heersers. Vanaf 1943 vlogen de geallieerde vliegtuigen in grote aantallen over Meijel om een paar honderd kilometer oostelijk hun vernietigende bommen af te werpen. Vijf keer is bij Meijel zo'n bommenwerper neergestort of

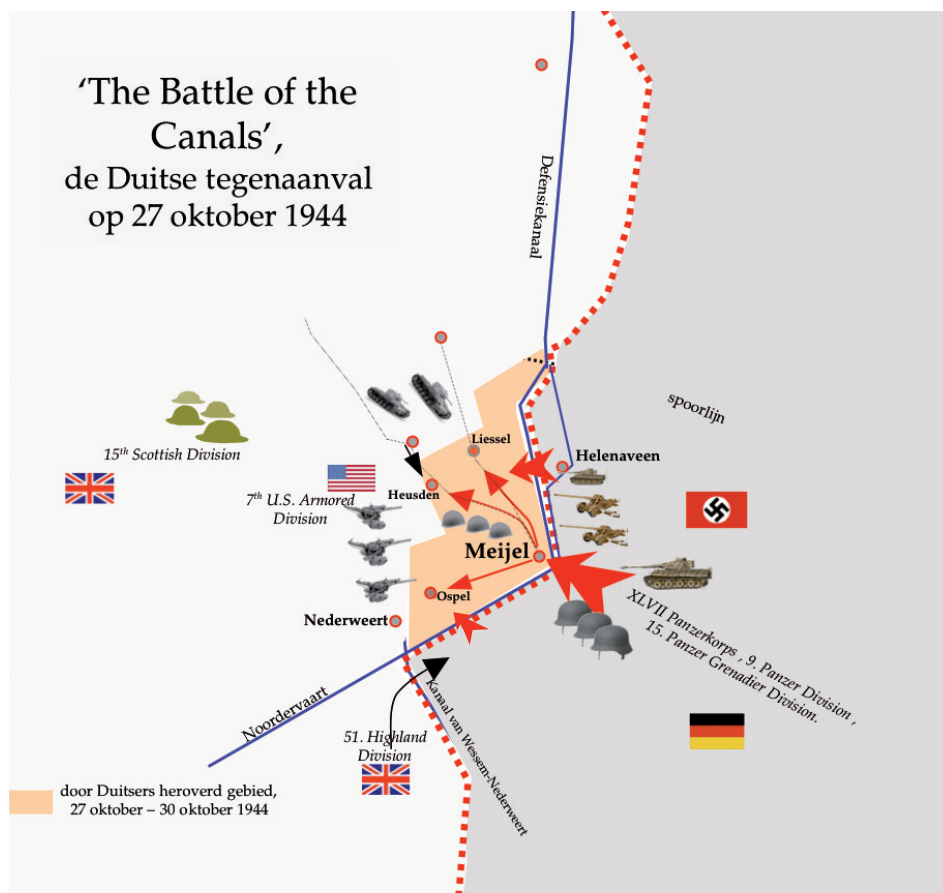
neergeschoten door Duits afweergeschut. Vanaf 1944 voelde iedereen in het dorp aan dat de geallieerden het zouden gaan winnen. Er begon geleidelijk een overwinningsroes te ontstaan en de Meijelse ondergrondse begon zich nu meer en meer te manifesteren. De Duitsers werden steeds meer verbeterd, het was erop of eronder. Na de landing in Normandië, D-Day (6 juni 1944), wist iedereen het zeker: het was nog maar een kwestie van maanden voordat de geallieerden Nederland zouden bereiken en ook Meijel zijn aloude vrijheid zou terugkrijgen...

De bevrijding

Tijdens de kermis van 1944 (jawel die werd ondanks alles toch gevierd) verkeerde het dorp in een feestroes. Men dacht nu echt dat het een kwestie van dagen was (5 september: ‘dolle dinsdag’) want de geallieerden hadden in de voorgaande dagen in hoog tempo terrein gewonnen. Brussel was bevrijd en op maandag 4 september Antwerpen. Maar wat zou het allemaal tegenvallen! De operatie Market Garden mislukte en de Slag bij Arnhem draaide uit op een pijnlijke nederlaag voor de geallieerden. En Noord-Nederland stond nog de verschrikkelijke Hongerwinter te wachten..

En toen werd het 25 september en werd de kerk opgeblazen. De Duitsers vertrokken en nog dezelfde dag vertoonden de eerste Engelsen voorzichtig hun gezicht in het Peeldorp. Omdat veel Meijelsen uit het dorp waren geëvacueerd naar Asten uit angst voor de aanstaande strijd, heerste er een akelige stilte... De Duitsers trokken zich nu terug achter de kanalen en groeven zich daar in met hun kanonnen en mitrailleurs. Ze namen paarden, koeien en varkens mee en - wat erger was - ook tientallen mannen. Die kwamen in Duitse fabrieken terecht.

Vanaf dat moment verbleven in het dorp overdag enkele tientallen Engelse militairen die na een paar weken werden afgelost door een contingent van de Zevende Amerikaanse Pantser Divisie. Enkel overdag durfden ze in Meijel te komen, maar omdat ze wisten dat de vijand vlakbij was, trokken ze zich 's nachts terug in de richting van Brabant. Meijel bleef namelijk onder permanent granaatvuur liggen en men was bang dat de

Duitsers zó weer terugwaren.

Bijna elke nacht kwamen er wel wat Duitse soldaten in het dorp. Meijel was in deze weken kortom een akelig en dreigend ‘niemandslaan’. Deze akelige situatie zou meer dan een maand duren...

27 oktober 1944: ‘the Battle of the Canals’

Nog één keer zouden de Duitsers terugslaan. En hoe! Op 27 oktober 1944 brak bij Meijel de hel los. Met meer dan 10.000 man rukten de Duitsers die dag onder leiding van Walter Model van achter de Peelkanalen op in westelijke richting. Veldmaarschalk Model was degene geweest die de geallieerde nederlaag bij Arnhem had afgedwongen en als uiterst deskundig en ‘gevaarlijk’ gold. De weinige Amerikaanse troepen in en rond Meijel waren voor hem in elk geval geen partij. De Duitsers staken met hun moderne tanks de kanalen over

(ook bij Helenaveen) en overrompelden Meijel om vervolgens snel op te stomen naar Liessel, Ospel en Heusden. Volgens de BBC was ‘the battle of Meijel very heavy, the heaviest since the Normandy’.

Oorlogsschade in de Schoolstraat na het opblazen van de kerk.

De Amerikanen verloren tientallen tanks en ruim 100 soldaten (doden). Overal op en rond de toegangswegen van Meijel lagen de rokende wrakken. Honderden jonge mensen lieten in deze slag het leven.

Na drie dagen stakte de Duitse opmars vlak voor Asten en Deurne. De Vijftiende Schotse Divisie was vanuit Tilburg te hulp geschoten en wist het tij te keren. Vanaf 3 november ging het de andere kant op, maar o wat verliep de opmars langzaam en wat waren de verliezen zwaar! De Duitsers konden n.l. vanachter de kanalen vrij hun granaten en mortieren blijven afschieten op de bevrijders. Bovendien lieten ze duizenden mijnen achter bij hun terugtocht. De ene tank na de andere vloog de lucht in of kwam vast te zitten in het zompige moer. Er werd om elke meter gevochten. Opnieuw vielen er vele slachtoffers, waaronder enkele honderden doden. Meijel was nu helemaal een spookdorp waar bijna niemand van de oorspronkelijke bewoners nog woonde.

Op 17 november 1944 trokken de Duitsers zich terug uit het dorp, deze keer voorgoed, er was voor hen geen houden aan. Het dorp en de omgeving lieten ze als één groot slagveld achter. Overal lagen uitgebrande wrakken, her en der waren soldaten

Veldmaarschalk Walter Model (links).

provisoirisch begraven. Veel vee was gedood en zo ongeveer het gehele Meijelse grondgebied lag vol met gevaarlijke mijnen. Alle 480 Meijelse huizen hadden schade geleden; 75 waren totaal vernield, 46 onherstelbaar vernield en 95 herstelbaar beschadigd. Van de boerderijen was liefst de helft verwoest. De oorlog had van Meijel een zware tol geëist. Het dorp was één grote chaos...

27 oktober 1944

“Een dag om nooit te vergeten. We hadden rustig geslapen tot, circa 6 uur in den morgen, we opeens schrikken door een geweldig lawaai. Gierend vliegen ineens de granaten over, mitrailleurs knetteren, pantservuisten en allerlei tuig knalt en spektakelt dat hooren en zien vergaat. Half gekleed de kelder in. [...] Onder zwaar vuur van beide kanten rijden massa's Duitse wagens weer Meijel in. Wie had dat nou kunnen denken [...]. Wat een dag, we zijn frontlijn geworden.” [uit oorlogsdagboek G. van den Hoogenhof]

Na de oorlog

Hoe nu verder? In de eerste maand na de bevrijding was Meijel nog grotendeels verboden gebied. Vooral de duizenden mijnen waren verschrikkelijk en eisten evenveel slachtoffers als de strijd zelf. Pas begin 1945 keerden de evacués één voor één terug. In maart 1945 werd de ‘school’ weer voorzichtig opengesteld. En toen moest de allergrootste klus beginnen: de wederopbouw. Om de ergste nood te leningen werden 40 noodboerderijtjes, 10 burgernoodwoningen en 11 houten woningbarakken snel neergezet. Een aantal gezinnen woonde nog enkele jaren in kippenhokken die overeind waren gebleven. Jarenlang heerste er een tekort aan geld en materialen waardoor het nog vele jaren duurde voordat het dorp en zijn mensen de zaken weer op orde hadden.

Ondanks de ellende werd de bevrijding op 13 mei 1945 gevierd met een heuse bevrijdingsoptocht die vele groepen en liefst 37 wagens omvatte. Op allerlei manieren werd de oorlog uitgebeeld. 's Avonds was er muziek en dans, verzorgd door fanfare Eendracht met geleende instrumenten.

Er moet die dag tussen alle puin ook heel wat afgelachen zijn.

48 weggevoerde Meijelsen keerden in de loop van 1945 terug uit Duitsland waaronder kapelaan Van der Sterren. Verenigingen werden in 1945 geleidelijk weer heropgericht en het onderwijs werd in maart 1945 ook deels hervat. Er werd in 1945 een ‘nood-gemeenteraad’ in het leven geroepen bestaande uit zeven vertegenwoordigers van de bevolking.

In 1945 en 1946 werden de akkers ontdaan van de mijnen. Tot overmaat van ramp vernietigde een enorme hagelbui op 8 juni 1946 de vrijwel gehele oogst. Om de dorpingen een hart onder de riem te steken bezocht koningin Wilhelmina op 12 augustus van dat jaar het dorp. De menselijke balans van de oorlogsperiode voor Meijel: 20 doden door oorlogshandelingen, 20 doden ten gevolge van de mijnen.

Meijel stak de armen uit de mouwen, de wederopbouw werd ter hand genomen. Besloten werd om de kern van Meijel geheel anders in te richten en de zaken grondig aan te pakken. Er kwam een nieuw bestemmingsplan dat voorzag in verplaatsing van de boerderijen uit de kern in het kader van een grote ruilverkaveling.

De ruïne van de kerk.

De nieuwbouw van de kerk werd voorlopig uitgesteld. Voorlopig werd er gekerkt in zalen, vanaf 1946 in de nieuwe noodkerk (nu beugellokaal). Eerst moesten de basale voorzieningen zijn geregeld. Stukje bij beetje herrees Meijel - letterlijk - uit zijn as...

We sluiten deze bijdrage af met de tekst op het oorlogs- en vredesmonument. Toepasselijker en mooier kan het wel niet worden geformuleerd: ‘Als we streven naar vrede, staan we in de beste traditie van de mensheid’.

Jos Pouls

Bronnen

- Lucassen, L. e.a., *Van crisis naar oorlog en wederopbouw* (Meijel, 1984).
- Martens, H. en J. Dorssers, *Meijel 50 jaar bevrijd. Verhalen en herinneringen* (Meijel, 1994).
- Pouls, J. en H. Crompvoets, *Meijel in de oorlogsjaren* (Meijel, 1981).